

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

==== Izpitna pola 1 ====

Strukturirane naloge

Petek, 29. avgust 2014 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

1. Odločanje v skupnosti

1.1. Kdaj je moč oziroma oblast legitimna?

(2 točki)

1.2. Kako Max Weber opredeljuje družbeno moč?

(2 točki)

Vir 1

Oblastniki zapovedujejo na podlagi tradicionalnega statusa, ki so ga navadno podedovali. Njihovo podrejanje obvladujejo občutki lojalnosti in obveznosti do že davno vzpostavljenih položajev oblasti.

(Haralambos, M., in Holborn, M. (1999): Sociologija, Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 510)

1.3. Kateri tip oblasti je razviden iz vira 1?

(1 točka)

1.4. Katera dva tipa oblasti še poznamo. Navedite ju.

Prvi tip oblasti: _____ (1)

Drugi tip oblasti: _____ (1)
(2 točki)

1.5. Pojasnite dve razliki med navedenima tipoma oblasti.

Prva razlika (navedba in pojasnilo): _____

(2)

Druga razlika (navedba in pojasnilo): _____

(2)

(4 točke)

1.6. Razložite pojem države v ožjem smislu.

(2 točki)

1.7. Razložite še drugi pomen pojma države.

Drugi pomen pojma države: _____ (1)

Razlaga: _____

(2)
(3 točke)

1.8. Pojasnite razliko med političnimi strankami in interesnimi skupinami.

(2 točki)

1.9. Pojasnite enega od vzrokov volilne neudeležbe.

(2 točki)

2. Izzivi sodobnega sveta

Vir 1

Potem je prišlo leto 2011 in potres na Japonskem in nova podoba globalne ogroženosti pred radioaktivnim sevanjem. Za Černobil se je bilo mogoče še izgovarjati, da je kriva »sovjetska« tehnologija (ne)varnosti; za Fukušimo, kjer je tehnologija varnosti vrhunsko japonska, izgovoru zmanjka vetra. Duh je ušel iz steklenice. Finančni kolaps na Wall Streetu in potres na Japonskem sta dve plati iste zgodbe o družbi tveganja: izteka se doba, ko je bilo mogoče izkoriščati strah posameznika pred tehnologijo, ki ga varuje. Narava je udarila nazaj – delujoča kot vselej v zgodovini planeta – a tokrat s to razliko, da je s človeškimi življenji odplavila tudi mit, da je, ko gre za »naravnega« partnerja, s tveganjem – po zgledu finančnega – mogoče trgovati.

(Vidmar, K. (2011): Še družba tveganja?, Večer, Sobotna priloga, 19. 3. 2011, str. 1)

2.1. Pojasnite pojem družba tveganja, ki je uporabljen v viru 1.

(2 točki)

2.2. Kateri sociolog je utemeljil pojem »družba tveganja«?

(1 točka)

2.3. Navedite in predstavite še eno od oblik družbenih tveganj v sodobnih družbah, ki ni neposredno povezana z okoljskimi tveganji.

Navedba tveganja: _____

(1)

Predstavitev: _____

(2)
(3 točke)

Vir 2

Poleg globalizacije pa ne smemo pozabiti na drugi pol tega procesa, ki ne bi obstajal brez nje – pomen lokalizacije, ki prav tako pogojuje obstoj globalnosti. Vsaka globalizacija je namreč zajeta v neki lokalnosti, v sociologiji se je tako prijel pojem [...]. Ali če povem drugače tudi jaz, ki obožujem Pepsi in kadim turško šišo, lahko grem v Ljubljano center na kebab ali v kitajsko restavracijo. Hočem reči, da je globalnost, v kateri živimo, preplavljena z lokalnimi posebnostmi, ki jih brez globalizacije, o kateri razmišljam, najbrž sploh ne bi bilo.

Ulrich Beck, ki ugotavlja, da morajo »tiste firme, ki svoje proizvode producirajo in tržijo 'globalno', razvijati lokalne vezi, in sicer zato, ker njihova produkcija nastaja in stoji na lokalnih nogah, in zato, ker morajo tudi te svoje globalno trženjske simbole 'črpati' iz surovin lokalnih kultur«. To ustreza geslu: Misli lokalno, deluj globalno; česar se vedno več mednarodnih podjetij strogo drži.

(<http://www.rtvsllo.si/vasa-novica/glokalizacija/96693>. Pridobljeno: 25. 4. 2012.)

2.4. Kako imenujemo v viru 2 predstavljeno povezanost med globalizacijo in lokalnim okoljem?

_____ (1 točka)

2.5. Zaradi njene protislovnosti posamezni avtorji različno razlagajo vplive globalizacije na kulturno raznolikost. Navedite in razložite dve različni stališči.

Prvo stališče: _____

 _____ (2)

Drugo stališče: _____

 _____ (2)
 (4 točke)

2.6. Kakšne posledice ima v drugi polovici 20. stoletja nastanek novindustrializiranih držav na položaj nižjih in srednjih slojev v bogatejšem »prvem svetu«? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Položaj nižjih in srednjih slojev se izboljšuje.
- B Položaj nižjih in srednjih slojev se slabša.
- C Položaj nižjih in srednjih slojev ostaja enak.

(1 točka)

2.7. Navedite dva demografska dejavnika, ki vplivata na rast prebivalstva na nekem območju.

_____ (1 točka)

2.8. Predstavite značilnosti obnavljanja prebivalstva v predmodernih in modernih družbah.

Predmoderne družbe: _____

_____ (2)

Moderne družbe: _____

_____ (2)
(4 točke)

2.9. Razložite pojem nedokončanega demografskega prehoda.

(2 točki)

2.10. Zakaj se je pričakovana življenjska doba v razvitem svetu podaljševala? Kratko razložite en vzrok za to.

(1 točka)

3. Šolanje

3.1. Opredelite temeljno funkcijo šole kot družbene institucije.

(2 točki)

Vir 1

Vse organizacije imajo notranjo zgradbo. To pomeni, da udeleženci v njih igrajo posebne vloge, ki pripomorejo k opravljanju organizacijskih funkcij. (...) Dane (zahtevane in pričakovane) vloge vseh posameznikov in skupin tvorijo formalno zgradbo šole. Ljudje, ki igrajo te vloge, imajo moč in vplivajo na tvoje življenje.

(O'Donnell, M., in Garrod, J. (1990): Sociology in Practice, Thomas Nelson Ltd, London, str. 30)

3.2. Navedite dve vlogi, ki sta najpomembnejši v šolski instituciji. Lahko si pomagata z virom 1.

Prva vloga: _____ (1)

Druga vloga: _____ (1)
(2 točki)

3.3. Katera vrsta odnosov prevladuje v šolskih institucijah?

- A Formalna.
- B Neformalna.

(1 točka)

3.4. Opišite prevladujoče odnose v šolski instituciji s tremi značilnostmi.

Prva značilnost: _____ (1)

Druga značilnost: _____ (1)

Tretja značilnost: _____ (1)
(3 točke)

3.5. V katerem stoletju sta se prvič pojavili potreba in zahteva po šolah za ljudstvo in množični pismenosti?

- A V 20. stoletju.
- B V 17. stoletju.
- C V 9. stoletju.
- D V 16. stoletju.

(1 točka)

3.6. Razložite, kateri religiozni motiv je vplival na to zahtevo.

(2 točki)

3.7. Od 60. let 20. stoletja se v modernih družbah pojavlja prava ekspanzija šolanja. Pojasnite en vzrok zanjo.

(2 točki)

3.8. Razložite, kako se v modernih šolskih sistemih uveljavlja načelo pravičnosti.

(3 točke)

OBRNITE LIST.

Vir 2

Razvoj izobraževanja je bil vedno tesno povezan z demokratičnimi idejami. Reformisti vidijo v izobraževanju vrednost po sebi – gre za priložnost, ki je ponujena, da bi posameznik lahko razvil svoje sposobnosti in svojo nadarjenost. V tem smislu je bilo izobraževanje vedno razumljeno kot sredstvo izenačevanja. Vsesplošno izobraževanje bo pripomoglo k zmanjševanju razlik v bogastvu in moči. Pripomoglo bo, da bodo mladi lahko pridobili veščine, ki jim bodo omogočale pridobiti si primerno mesto v družbi. Toda koliko se je to uresničilo? Veliko socioloških študij je že poskušalo odgovoriti na to vprašanje. In rezultati raziskav so jasni: izobraževanje ima tendenco, da prispeva k ohranjanju obstoječih neenakosti, in to veliko bolj, kot deluje v smeri njihovega ukinjanja.

(Giddens, A. (1993): Sociology, Blackwell Publishers Oxford, str. 432)

- 3.9. Ali sodobni šolski sistemi pripomorejo k uveljavljanju načela meritokracije? Pojasnite en argument za in enega proti. Lahko si pomagata z virom 2.

Za: _____

(2)

Proti: _____

(2)
(4 točke)

4. Množični mediji in komunikacije

4.1. Kakšna sporočila mediji še prenašajo poleg odkritih sporočil? Poimenujte jih in razložite.

Navedba: _____ (1)

Razlaga: _____
_____ (1)
(2 točki)

4.2. Navedite tri značilnosti, po katerih se množično komuniciranje razlikuje od medosebnega.

Prva značilnost: _____ (1)

Druga značilnost: _____ (1)

Tretja značilnost: _____ (1)
(3 točke)

4.3. Pojasnite teorijo hipodermične igle.

_____ (3 točke)

4.4. Čigavo moč so bolj poudarile raziskave, ki so ugotovljale prav nasprotno od teorije hipodermične igle?

_____ (1 točka)

Vir 1

Tudi obdarjena Špela Grošelj se je naužila narave, saj je obiskala Pohorje, oboževalce pa vprašala, ali vedo, kje je fotografija nastala. Bolj kot lokacija je zanimanje vzbudilo njeno oprsje, ki je videti buhteče kot že dolgo ne.

(<http://www.slovenskenovice.si/bulvar/domaci-trac/kje-so-slovenske-estradnice-prezivele-vikend>. Pridobljeno: 29. 4. 2012.)

4.5. Množičnim medijem pripisujemo več funkcij. Katera funkcija je najbolj razvidna iz vira 1?

_____ (1 točka)

4.6. Navedite še dve funkciji množičnih medijev.

Prva funkcija: _____ (1)

Druga funkcija: _____ (1)
(2 točki)

4.7. Analizirajte vir 1 z vidika medijske reprezentacije spola.

_____ (2 točki)

4.8. Razložite, ali so mediji lahko nesporen odsev objektivne realnosti, če izhajamo iz teorij reprezentacije.

_____ (3 točke)

Vir 2

Obstajajo tehtni razlogi, da se tradicionalni mediji bojijo Googla. Danes Googlove programske pobude postopno vdirajo v vsako medijsko panogo, od telefona do televizije, oglaševanja, časopisov, revij, do knjižnih založnikov, hollywoodskih studiev, digitalnih podjetij, kot so Microsoft, Amazon ali eBay. Podjetja, zgrajena na lastništvu in prodaji ali distribuciji informacij, lahko dojemajo Google kot novi »Imperij zla«.

(Auletta, K. (2010): Googled: The End of the World as We Know It, Virgin Books, London, str. xii)

4.9. Z vzponom katerega medija so povezane spremembe, o katerih govori vir 2?

(1 točka)

4.10. Na katere dileme medijskih komunikacij kaže vir 2?

(2 točki)

Prazna stran